

มงคลที่ ๑๑

มาตาปิตุอุปภูฏานัน : การบำรุงบิดามารดา

พระมหาสุพร รกฺขิตธมฺโม,^๑
ป.ธ.๘, พธ.บ., M.A. (Linguist.)

พระคุณของพ่อแม่

บุตรได้ทำการตอบแทนพระคุณของบิดามารดา จัดเป็นมงคลสูงสุด เพราะพระคุณของบิดามารดานั้นมีมากมายเหลือจะคณานับ เหมือนกับคำอุปมาที่ว่า ถึงจะยกเอาท้องฟ้า มาใช้แทนกระต๊าก ยกเอายอดเขาพระสุเมรุ มาใช้แทนปากกา นำเอาน้ำในมหาสมุทร มาใช้แทนน้ำหมึก เพื่อใช้เขียนบรรยายพระคุณของพ่อแม่ ถึงขนาดบ้นท้องฟ้าจะเต็มไปด้วยอักษร ภูเขาจะสีกกร่อนไปจนเกือบหมด และน้ำในมหาสมุทรจะเหือดแห้งไปจนหมดก็ตามที ถึงกระนั้น ก็ยังไม่อาจจะบรรยายคุณของพ่อแม่ได้หมด

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสอุปมาว่า “ถ้าบุตร จะพึงวางมารดาไว้บนบ่าขวา วางบิดาไว้บนบ่าซ้ายด้วยหมายจักทำการตอบแทนแก่ท่าน ประคับประคองท่านอยู่บนบ่าทั้งสองนั้น ถึงจะจัดแจงดูแลท่านทั้งสองเป็นอย่างดี และให้การป้อนข้าวป้อนน้ำและให้ท่านถ่ายอุจจาระปัสสาวะบนบ่านั้นจนเสร็จ แม้บุตรนั้น ถึงจะมีอายุถึง ๑๐๐ ปี และปรณินิบัติท่านทั้งสองไปจนตลอดชีวิต ก็ยังนับว่าตอบแทนพระคุณท่านทั้งสองไม่หมดไม่สิ้นไป” ที่เป็นเช่นนั้น เพราะบิดามารดาเป็นผู้มีพระคุณอันยิ่งใหญ่ต่อบุตร โดยท่านเป็นเหมือนกับร่มโพธิ์และร่มไทรของลูก เพราะท่านได้เป็นต้นแบบทางกาย เมื่อเราเกิดมาเป็นมนุษย์ มีความ

^๑ ปัจจุบัน ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครราชสีมา/อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ สาขาวิชาภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) วิทยาเขตนครราชสีมา

เหมาะสมในการประกอบความดีทุกประการ จึงสามารถใช้ความรู้ความสามารถประกอบคุณความดีได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้ก็เพราะเรามีพ่อแม่เป็นต้นแบบทางกายให้ตนเอง และท่านได้เป็นต้นแบบทางใจ คือให้ความอุปการะเลี้ยงดู พุ่มพัก ทะนุถนอม อบรมสั่งสอน ปลูกฝังกิริยามารยาท ให้ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมแก่ลูก พระคุณพ่อแม่ในการเป็นต้นแบบทางกายให้เรา ก็นับว่ามีมากเหลือหลายแล้ว ยิ่งท่านได้เลี้ยงดูอบรมเรามาจนเติบโตใหญ่ เป็นต้นแบบทางใจให้ด้วย ก็ยังมีพระคุณอย่างมากมาต่อบุตรทั้งหลาย สมดังพระพุทธองค์ตรัสว่า “เพราะการปรนนิบัติ ในมารดาบิดานั้นแล บัณฑิตทั้งหลาย ย่อมสรรเสริญเขาในโลกนี้เอง เขาละไปแล้ว ย่อมบันเทิงในสวรรค์”^๒ ดังนั้น คนดีจริงจึงเปรียบเหมือนทองคำแท้ เพราะทองคำนั้นจะแท้หรือไม่แท้ ต่อเมื่อโดนไฟเผาจึงรู้ คนดีแท้หรือไม่ ให้ดูตรงที่เลี้ยงดูพ่อแม่ ถ้าคนดีจริงต้องเลี้ยงพ่อแม่ ถ้าคนที่ไม่เลี้ยงดูพ่อแม่ ย่อมแสดงว่าเป็นคนไม่ดีจริง จึงเป็นพวกทองชุบ หรือทองเกี เพราะจะหาค่า หาราคาไม่ได้ และไม่เป็นที่ปรารถนาของคนทั่วไป

คุณธรรมของพ่อแม่

พ่อแม่ได้มีสมญานามว่าเป็นพระพรหมของลูกนั้น เพราะท่านเป็นผู้ประกอบด้วยคุณธรรมอันเป็นเครื่องอยู่ของพรหม กล่าวคือ พรหมวิหารธรรม ๔ ประการ ดังนั้นท่านจึงมีนามมากมาย คือเป็นทั้งพรหมของลูก เป็นเทวดาคนแรกของคุณ เป็นครูคนแรกของคุณ และเป็นพระอรหันต์ของคุณ

พ่อแม่เป็นพรหมของคุณ เพราะเหตุที่มีพรหมวิหารธรรม ๔ ประการ ได้แก่

๑. เมตตา คือท่านมีความรักและความปรารถนาดีต่อลูกไม่มีที่สิ้นสุด เป็นความรักแท้ที่มีต่อลูก
๒. กรุณา คือท่านคอยเอาใจใส่ในความทุกข์ของลูก คอยช่วยเหลือ ช่วยแนะนำ ช่วยแก้ปัญหา
๓. มุทิตา คือเมื่อท่านเห็นลูกมีความสุขสบาย ท่านก็มีความสุขปลื้มยินดีด้วยความจริงใจต่อลูก
๔. อุเบกขา คือการวางเฉย เมื่อลูกมีครอบครัว สามารถเลี้ยงตนเองได้แล้ว ก็ไม่วุ่นวายกับชีวิตครอบครัวลูกจนเกินงามและหากลูกผิดพลาดก็ไม่ซ้ำเติมแต่คอยเป็นที่ปรึกษา เมื่อลูกต้องการเสมอ

พ่อแม่เป็นเทวดาของคุณ หมายถึง การให้ความรัก ความเมตตา ไม่ตรีต่อลูก เพราะคอยปกป้องคุ้มกันภัยเลี้ยงดูลูกมาก่อน จึงเป็นผู้มีความปรารถนาดี มีไมตรีจิตต่อคนอื่น ๆ อยู่เสมอ

พ่อแม่เป็นครูของคุณ เพราะมีคุณธรรม ๔ ประการ ได้แก่

๑. ไม่ถือสาในความผิดของลูก แม้ว่าบางครั้ง จะผิดพลาดล่วงเกิน ก็ให้อภัยเสมอ
๒. ปรารถนาดีแก่ลูกเสมอ ไม่ว่าลูกจะเป็นอย่างไร ก็ยังปรารถนาให้ลูกอยู่ดีมีความสุข
๓. เป็นทักษิณบุคคล เป็นเนื่อนาบุญของคุณ เป็นผู้ที่คุณควรทำบุญตอบแทน
๔. เป็นอาหุไนยบุคคล เป็นผู้ควรแก่การรับของค่านับ และการกราบไหว้ของคุณ

คุณธรรมของคุณ แบ่งออกเป็น ๒ ประการ คือ

๑. กตัญญู หมายถึง รู้คุณของท่าน และรู้ว่าท่านเป็นผู้มีพระบุญคุณต่อเราอย่างแท้จริง พระคุณ

^๒ ขว. สุตตติ ๒๘/๑๖๒/๖๗.

ของพ่อแม่ดูได้จากอุปการะที่ท่านได้เลี้ยงดูเรามาตั้งแต่เด็กจนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ คือคุณประโยชน์ที่ท่านได้ทำ แต่ที่พ่อแม่อุปการะแก่เรานั้น นับเป็นการอุปการะโดยบริสุทธิ์ใจจริงๆ ไม่คิดมุ่งหวังสิ่งตอบแทนใดๆ เลย บางครั้งแม้ท่านจะตกทุกข์ได้ยากสักเพียงใดก็ตาม ท่านก็ยังสามารถกู้ที่จะกู้หนี้ยืมสินคนอื่นมาช่วยเลี้ยงดูเรา การพิจารณาให้เห็นพระคุณของพ่อแม่ด้วยใจอย่างนี้แหละเรียกว่า กตัญญู

๒. กตเวทิต์ หมายถึง การตอบแทนหรือการสนองคุณท่าน^๓ การทดแทนพระคุณของท่าน การทำความดีตอบแทน มีอยู่ ๒ อย่าง คือ

- ๑) การประกาศคุณท่านให้เป็นที่ประจักษ์แก่คนอื่น
- ๒) การตอบแทนคุณท่านที่ได้เลี้ยงเรามาจนเติบโตใหญ่

การประกาศคุณท่าน หมายถึง การทำให้ผู้อื่นรู้ว่าพ่อแม่มีคุณแก่เรามากน้อยเพียงใด คนเราทุกคนคือตัวแทนของพ่อแม่ของตนทั้งนั้น เลือดก็แบ่งมาจากท่าน เนื้อก็แบ่งมาจากท่าน ตลอดจนนิสัยใจคอก็ได้รับการอบรมถ่ายทอดมาจากท่าน ความประพฤติของตัวเรานี้แหละ จะเป็นเครื่องประกาศคุณพ่อแม่อย่างชัดแจ้งที่สุด ไม่ได้อยู่ที่สิ่งอื่นเลย

การตอบแทนพระคุณท่าน หมายถึง เมื่อพ่อแม่มีพระคุณมากมายปานนี้ ลูกจึงควรมีคุณธรรมต่อท่าน คุณธรรมของลูกเริ่มที่รู้จักพระคุณพ่อแม่ คือรู้จักตอบแทนคุณท่าน ในทางพระพุทธศาสนา ได้บรรยายคุณธรรมของลูกไว้ได้อย่างครบถ้วน ในคำ ๒ คำนี้ คือคำว่า กตัญญู คือรู้บุญคุณท่าน และกตเวทิต์ คือตอบแทนคุณท่าน

บางครั้งชาวบ้านตำหนิว่าพ่อแม่ของเราว่าเลี้ยงลูกไม่เป็น คือไม่ฉลาดในการเลี้ยงลูก มีแต่ตามใจลูกมาก คอยเอาใจลูกมากเกินไป ลูกอยากได้อะไรก็หามามอบให้มากมายเกินความพอดีไป จนกระทั่งลูกเสียผู้เสียคนไปเลยก็มี ดังนั้น เมื่อรักท่านก็ประกาศคุณความดีของท่าน ประกาศด้วยความดีของตัวเองเองตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ด้วยการตอบแทนพระคุณของท่านตั้งแต่ท่านยังมีชีวิตอยู่ การประกาศคุณของเราจะทำให้ท่านมีความสุขใจเป็นอย่างยิ่ง ส่วนใครจะประพันธ์สรรเสริญพระคุณพ่อแม่เวลาท่านตายแล้วอย่างมากมาย คงไม่มีประโยชน์อะไรต่อท่านเลย จึงขอฝากไว้เป็นข้อคิดดีๆ สำหรับผู้เป็นบุตรทั้งหลาย ควรรีบทำการตอบแทนคุณพ่อแม่เมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่

การตอบแทนคุณพ่อแม่ สามารถทำได้ ๒ ประการ คือ

๑. เมื่อมีชีวิตอยู่ ควรตอบแทนพระคุณของท่านด้วยการเอาใจใส่และช่วยเหลือกิจการงานของท่าน เลี้ยงดูท่านเป็นการตอบแทนเมื่อยามท่านยังเข้าสู่วัยชรา ควรดูแลปรนนิบัติการกินอยู่ของท่านให้สะดวกสบาย และเอาใจใส่ช่วยเหลือเมื่อท่านเจ็บไข้ได้ป่วย ขออย่าประพฤติดัวนิ่งเฉยทำเป็นคนไม่รู้ไม่ชี้เลย เดียวชาวบ้านจะนิินทาเอาว่าเป็นลูกเนรคุณ

๒. เมื่อล่วงลับไปแล้ว คือ เมื่อท่านตายจากโลกนี้ไปแล้ว จึงควรจัดพิธีศพให้ท่านอย่างเหมาะสมและทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ท่านอย่างสม่ำเสมอ แม้ว่าเราจะตอบแทนพระคุณท่านถึงเพียงนี้แล้ว ยังนับว่าเล็กน้อยมาก เมื่อเทียบกับพระคุณอันยิ่งใหญ่ที่ท่านมีต่อเรา ดังนั้น ผู้ที่มีความกตัญญูกตเวทิต์ต้องการจะสนองพระคุณท่านให้ได้ทั้งหมด พึงกระทำดังนี้

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ เอส.อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักชั่น จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๒.

๑) ศรัทธาสัมปทา ถ้าท่านยังไม่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ก็พยายามชักนำให้ตั้งอยู่ในศรัทธาให้ได้ ๒) สีสสัมปทา ถ้าท่านยังไม่มีศีล ก็พยายามชักนำให้ท่านรักษาศีลให้ได้

๓) จาคสัมปทา ถ้าท่านยังไม่ถึงพร้อมด้วยการให้ทาน พยายามชักนำให้ท่านยินดีในการบริจาคทาน

๔) ปณญาสัมปทา ถ้าท่านเป็นผู้มีความเห็นผิด ก็พยายามชักนำท่านให้มีปัญญาเป็นสัมมาทิฐิให้ได้^๔

เพราะว่าการตั้งอยู่ในศรัทธา การให้ทาน การรักษาศีล การเป็นคนมีปัญญาเฉลียวฉลาดมีสัมมาทิฐิบุคคลนั้นเป็นประโยชน์โดยตรงและเป็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่แก่ตัวบิดามารดาและผู้ปฏิบัติเองทั้งในภพนี้ภพหน้า และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งคือเป็นหนทางไปสู่นิพพานในอนาคตกาลได้

ประโยชน์ของการบำรุงบิดามารดา

๑. ทำให้เป็นคนดี รู้จักตอบแทนบุญคุณคนอื่น
๒. ทำให้เป็นคนสุภาพ ว่าง่ายสอนง่าย ไม่ดื้อรั้นเอาแต่ใจตนเอง
๓. ทำให้เป็นคนมีมารยาทอ่อนโยน มีสติ มีปัญญา รู้เหตุผล
๔. ทำให้เทวดา ปกป้อง รักษาและคุ้มครองเสมอ
๕. ทำให้ได้รับการยกย่องสรรเสริญ และมีเกียรติยศ
๖. ทำให้ชีวิตมีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน
๗. ทำให้ชีวิตมีความสุข ถ้ามีลูกก็จะได้ลูกที่ดีพึ่งพาอาศัยได้
๘. ทำให้เป็นแบบอย่างที่ดี แก่อนุชนรุ่นหลังได้

^๔ อ.จ.ทก. ๒๐ /๓๔/๗๘.